

**II ТУР ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ СТУДЕНТСЬКИХ
НАУКОВИХ РОБІТ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА»**

**ВЗАЄМОДІЯ ФІЗИЧНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ
В ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЛЮВАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ В ЗДО**

Шифр роботи «Мистецтво руху»

2020 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1. Естетичний потенціал фізкультурно-оздоровлювальної діяльності дошкільників	6
1.2. Ритм як домінуючий компонент взаємодії фізичного та естетичного виховання.	9
1.3. Стан досліджуваної проблеми в практиці закладів дошкільної освіти.....	13
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ФІЗИЧНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ.....	18
2.1. Організація фізкультурно-оздоровлювальної діяльності за С.Реутським.....	18
2.2. Використання перкусії тіла (body percussion), ботмерівської гімнастики в роботі з дошкільниками.....	20
2.3. Активізація рухової творчості дітей.....	23
2.4. Динаміка ритмічного розвитку дітей старшого дошкільного віку (за результатами експериментальної роботи).....	26
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	31
ДОДАТКИ.....	37

ВСТУП

Перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти в Україні вимагає змін акцентів у вихованні дітей та молоді. За останні півстоліття суттєво зросли вимоги до здоров'я людей, змінився зміст самого поняття – здоров'я. На зміну однобічному (в основному медико-біологічному) прийшов цілісний підхід до його визначення. Стан здоров'я підростаючого покоління є інтегральним показником суспільного розвитку, відображенням його соціального-економічного, екологічного і морального благополуччя, могутнім фактором впливу на економічний, науковий, культурний потенціал країни.

У законах України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», в Базовому компоненті дошкільної освіти, в державних національних програмах «Діти України», «Освіта» («Україна XXI століття»), Національній доктрині розвитку освіти, в концепції загальнодержавної програми «Здоров'я через освіту», Національній стратегії «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», чинних програмах для закладів дошкільної освіти визначена доцільність інтегрованого підходу до організації освітнього процесу та необхідність створення умов для всебічного, гармонійного розвитку і самореалізації кожної особистості. Принцип гармонійного розвитку особистості передбачає формування фізичної культури особистості поряд з іншими сторонами виховання. Реалізацією цієї вимоги є комплексний розвиток інтелектуальних, фізичних, моральних та естетичних засад особистості. Неприпустимий однобічний розвиток фізичних основ дітей на шкоду їх духовним якостям, тому питання взаємозв'язку естетичного і фізичного виховання є дуже актуальним.

В дітей дошкільного віку закладена біологічна потреба в русі, яка за правильної організації освітнього процесу, з урахуванням закономірності емоційного обумовлювання, може вплинути в майбутньому на формування естетичного досвіду та естетичного сприйняття навколишньої дійсності, потреби до діяльності за законами краси та творчості.

В контексті нашого дослідження актуальними є дослідження проблем

фізичного виховання дітей та молоді та формування рухових якостей (В.Ареф'єв, В.Белинович, Е.Вільчковський, Н.Денисенко, Л.Загородня, М.Комісарик, Т.Круцевич, Н.Москаленко, О.Томенко, Б.Шиян та ін.) (естетичного становлення особистості у фізкультурно-оздоровлювальній діяльності (В.Белоусова, С.Герасимова, Н.Глушака, Т.Єрмолаєва, В.Клименко, М.Сараф та ін.); взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання (Н.Бервінова, О.Богініч, Ю.Бойко, О.Босюк, А.Вільчковська, М.Єфименко, В.Завадич, Л.Лубишева, О.Мартиненко, Н.Пахальчук, Т.Ротерс, Ю.Шевченко та ін.). Таким чином, окреслений стан проблеми зумовив вибір теми дослідження: **«Взаємодія фізичного та естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку в організації фізкультурно-оздоровлювальної діяльності в ЗДО».**

Об'єкт дослідження – процес фізичного виховання дошкільників.

Предмет дослідження – педагогічні умови реалізації взаємодії фізичного та естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку у фізкультурно-оздоровлювальній діяльності.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати необхідність здійснення взаємодії естетичного та фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку та визначити педагогічні умови його реалізації у фізкультурно-оздоровлювальній діяльності в ЗДО.

Гіпотеза дослідження базується на припущенні, що реалізація взаємодії фізичного та естетичного виховання буде ефективною за таких педагогічних умов: організація фізкультурно-оздоровлювальної діяльності за С.Реутським; використання перкусії тіла (body percussion), ботмерівської гімнастики в роботі з дошкільниками; активізація рухової творчості дітей.

Завдання дослідження: визначити естетичний потенціал фізкультурно-оздоровлювальної діяльності дітей; дослідити особливості ритму як домінантного компонента взаємодії фізичного та естетичного виховання; визначити критерії, показники та діагностувати стан ритмічного розвитку дошкільників; визначити педагогічні умови взаємозв'язку фізичного та

естетичного виховання дітей у фізкультурно-оздоровлювальній діяльності та експериментально перевірити їх ефективність.

Для реалізації поставленої мети і розв'язання сформульованих у дослідженні завдань, нами було використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**: *теоретичні*: аналіз, синтез, порівняння, класифікація та узагальнення інформації з нормативних документів, психологічної, педагогічної літератури і методичних джерел в аспекті досліджуваної проблеми; *емпіричні*: опитування, спостереження, бесіди, аналіз продуктів діяльності дітей; *статистичні* (якісний та кількісний аналіз результатів дослідження), що були застосовані з метою узагальнення результатів експериментального дослідження та забезпечення їх достовірності.

Експериментальна база дослідження. Дослідно–експериментальна робота проводилась у ЗДО ХХХХХ. Дослідженням було охоплено 35 дітей старшого дошкільного віку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у впровадженні педагогічних умов організації взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання у фізкультурно-оздоровлювальній діяльності; у виготовленні нетрадиційного фізкультурного інвентарю та доріжок здоров'я; в розробці для дітей старшого дошкільного віку методичних карток «Спортивне лего».

Апробація результатів дослідження здійснювалась на ХХХХХ. **Основні результати дослідження** висвітлено в 2 публікаціях.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи – 47 сторінок, основний обсяг викладено на 30 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Естетичний потенціал фізкультурно-оздоровлювальної діяльності дошкільників

На всіх етапах розвитку людського суспільства питання взаємодії фізичного та естетичного виховання було в епіцентрі уваги психологів, педагогів, фізіологів [3; 5; 6; 7; 10; 11; 15; 18 та ін.]. Аналіз літературних джерел [13; 18; 19; 32; 37-41 та ін.] дозволив узагальнити завдання естетичного виховання у фізкультурно-оздоровлювальній діяльності: сприяти формуванню здатності відчуття прекрасного та виразного; формувати здорові естетичні смаки та естетичний досвід засобами використання гімнастичних художніх вправ, творів мистецтва, музично хореографічного мистецтва тощо; створення спеціальних умов для різнобічного розвитку особистості тощо.

Головними засобами естетичного виховання у фізкультурно-оздоровлювальній діяльності виступають:

– рухи педагога, які мають бути цілеспрямовані, естетично досконалі, зрозумілі;

– зміст, форма та атмосфера спортивних змагань, фізкультурних розваг та свят, гімнастичних виступів, пішохідних переходів, ранкової гімнастики та гімнастики пробудження, фізкультурних хвилинок та пауз, фізкультурних занять тощо.

В.Сараф та В.Столяров визначили сфери вияву категорії «естетичне» у фізичній культурі й спорті:

1. Фізична культура і спорт є дієвим засобом і умовою естетичного виховання, формування естетичних почуттів, смаків і потреб.

2. Естетичне в спорті виявляється як його невід'ємний компонент (фігурне катання, танці на льоду, художня гімнастика тощо).

3. Сучасний спорт виступає як видовище, в якому важливе місце займає естетичний аспект, а організація спортивних заходів вимагає знання і врахування закономірностей естетичного сприйняття.

4. Для ефективного функціонування фізичної культури і спорту потрібне

особливе предметне середовище, яке також повинне бути естетично осмислене й освоєне [42, 3].

В кожній з форм фізкультурно-оздоровлювальної роботи закладений потужний естетичний потенціал, що створює сприятливі умови для формування відчуття ритму, емоційної виразності рухів, естетичного смаку; для діяльності за законами краси та виразності, естетичного осмислення рухів тіла тощо. Так, фізкультурні паузи та фізкультурні хвилинки можна побудувати на основі використання творів мистецтва (твори літератури, твори музичного мистецтва). З метою формування естетичних уподобань дітей дошкільного віку в ранковій гімнастиці та гімнастиці пробудження вихователі можуть використовувати театралізацію ігрової діяльності та фізкультурні казки [5; 21; 27; 29; 46 та ін.].

Ефективною формою здійснення естетичного виховання дошкільників можуть бути піші переходи (дитячий туризм). Так, оздоровчі сили природи як допоміжний засіб фізичного виховання сприятимуть не лише формуванню рухових якостей та удосконаленню умінь та навичок дітей, а й формуванню естетичної оцінки природних об'єктів і явищ [30; 46]. Правильно побудовані фізкультурні заняття також створюють сприятливі умови для естетичного виховання. Так, у процесі занять фізичною культурою формується красива постава, забезпечується гармонійний розвиток форм будови тіла, виховується розуміння краси та витонченості рухів. Завдяки цьому виховуються естетичні почуття, смаки, уявлення, формуються позитивні емоції, життєрадісність та оптимізм.

На слушну думку дослідників [37; 44; 47 та ін.], лише ті педагоги, які мають чітке уявлення про естетику рухів, тіла, здатні підбирати засоби і методи естетичного виховання на заняттях фізичною культурою та формувати духовні якості особистості; застосовувати різні види вправ, ходьби, бігу, танці, ігри, враховуючи при цьому елегантність ходи, рухів, граціозність постави, виразність жестів, розвиток почуття ритму. Для досягнення успішного результату в естетичному вихованні, гармонійному розвитку дитини, її фізичних та розумових здібностей є необхідним, обов'язковим застосування

різноманітних фізичних вправ, що вміщують елементи художньої гімнастики, танцю, музики, засобів художнього мистецтва тощо.

Дослідники визначили принципи навчання і тренування, в яких провідне місце займає естетичне як інструмент, що спрямовує творчий процес побудови рухів і розвитку фізичних якостей. Так, принцип енерговитрат спрямований на досягнення максимальної за результатом дії з використанням мінімальних з усіх можливостей зусиль. У наведеному принципі враховане те, що дозволене (доцільне і гармонійне, яке несе в собі позитивні естетичні почуття), і те, що заборонене (шкідливе людському тілу й свідомості).

Принцип психомоторики спрямований на досягнення позитивних змін в особистісному розвитку дитини. Зокрема, вся технологія навчання на занятті повинна має прогресивний та поступовий характер, адже при перенапруженні порушується внутрішня гармонія. Розкриємо зміст принципу оптимальної дії, який впливає з попередніх принципів: рухи треба будувати відповідно до закону оптимальної дії – щоб одержувати поступові (найменші) позитивні зміни в регуляції рухів, енергопотенціалу й мислення, треба щоразу витратити найменшу м'язову роботу з усіх можливих [23, 112].

На слушну думку науковців [40; 48; 49; 52 та ін.], естетичний вплив на вихованців має бути цілеспрямованим, формувальним, здійснюватись систематично, адже передбачається безпосередня діяльність дітей, їхня зацікавленість, можливість проявити свої здібності, та їх поступове зростання естетичного смаку в сучасному світі інтенсивного розвитку людства й технологій.

Такі вправи дозволяють розвивати не лише швидкість, витривалість, спритність, а також і красу, гармонійність рухів, рівномірний розподіл власних фізичних сил. Це не лише зміцнює здоров'я дитини, а й розвиває її всебічно, формує в ній акуратність, надає естетичної осмисленості рухам тіла. Тож за умов узгодженості, правильної організації навчального процесу, естетично-виховний аспект повноцінно виявляється на заняттях фізичної культури, що дає змогу не лише розвивати дитину фізично, а й розвивати естетичні почуття,

смак, ідеали дитини, тобто, закладає фундамент загального естетичного розвитку людини.

Таким чином, педагоги закладів дошкільної освіти мають спонукати дітей до рухової діяльності, регулювати їхню рухову активність, схвалювати намагання виявляти в ній самостійність, вольові зусилля. При цьому важливо враховувати естетичний потенціал фізкультурно-оздоровлювальної діяльності та руховий досвід кожної дитини, притаманний їй темп рухів, рівень рухливості, природні можливості та здібності.

1.2. Ритм як домінуючий компонент взаємодії фізичного та естетичного виховання

Кожній руховій дії відповідає певний ритм. Ритм, за визначенням вчених (В.Ареф'єв, О.Богініч, Е.Вільчковський, Л.Загородня та ін.), – це певне чергування напруження, розслаблення і відпочинку м'язів при виконанні рухових дій; це співвідношення фаз, або, іншими словами, динамічний рисунок може зберігатися при зміні темпу. Ритм – інтегральна характеристика. Він являє собою раціонально організований і періодично повторювальний розподіл зусиль у просторі і часі. Ритм – це співвідношення тривалості частин рухової дії і акцентованих зусиль. В процесі оволодіння руховими діями він формується поступово і його наявність, його відчуття виконавцем завжди є ознакою майстерності.

Для нашого дослідження актуальними є роботи С.Гальперіна, І.Павлова, І.Сеченова, О.Ухтомського про особливості фізіологічних механізмів ритму рухових дій; Д.Ельконіна, Т.Козіної, І.Огородникова, Б.Теплова та ін. про моторну природу ритму та його вплив на емоційну, творчу, трудову тощо діяльність; А.Вільчковська, А.Гончаренко, О.Мартиненко, О.Москаленко, Н.Пангелова, Т.Ротерс, Ю.Шевченко та ін. про педагогічні засоби ритмічного розвитку дітей різного віку.

На слушну думку науковців [49], психологічною основою взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання є виникнення різних внутрішніх

(духовних) почуттів і емоцій, які мають зовні (тілесне) прояв. Найбільш ефективний спосіб формування естетичних почуттів полягає в розробці та використанні відповідних їм форм предметної діяльності. Зокрема, Т.Ротерс наголошує, що сутність естетичного виховання в фізичному та фізичного виховання в естетичному обумовлюється необхідність ритмічного розвитку як взаємозв'язуючої ланки фізичного та естетичного виховання [40, 39].

Сучасні реформаційні процеси в освітній галузі спрямовані на пошук альтернативних підходів до організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Зокрема, пропонуються альтернативні підходи до створення здоров'язберезувального ритму життя особистості. Так, в комплексній програмі для дітей дошкільного віку «Стежина», яка базується на принципах вальдорфської педагогіки, запропоновано використовувати термін «ритм» на противагу звичайному режиму роботи [14, 12-13].

Також у закладах дошкільної освіти запропоновано використовувати такі парціальні програми, в яких провідним напрямом визначено взаємозв'язок фізичного та естетичного виховання та ритмічний розвиток дітей зокрема: «Веселкова музикотерапія: оздоровчо-освітня програма з дітьми старшого дошкільного віку» (авт. І.Малашевська, С.Демидова); «Горизонтальний пластичний балет (пластик-шоу). Програма фізкультурно-корекційної роботи у дошкільних навчальних закладах за авторською естетико-оздоровчою системою» (авт. М.Єфименко, Ю.Мельниченко); «Дитяча хореографія» (авт. А.Шевчук); «Музично-оздоровчі мандрівки з дітьми п'ятого року життя» (авт. І.Малашевська, І.Трофімченко, С.Бондар та ін.); «Казкова фізкультура» (авт. М.Єфименко) тощо.

Зокрема, Ю.Шевченко в авторському інтеграційному комплексі для дітей старшого дошкільного віку як центральною складовою фізичного розвитку дошкільників визначено інтеграцію рухів і музики. Дослідницею також встановлено, що розвиток почуття ритму є одним із спільних параметрів, що об'єднує музику та рух [49, 1314]. Подамо особливості впливу ритму на розвиток особистості дитини за Т.Ротерс [37; 38; 38; 40; 41]. (рис. 1.1, дод. А).

Ю.Шевченко [49] з метою розвитку рухових якостей дітей шостого року життя пропонує використовувати інтеграцію рухів і музики як систему взаємопов'язаних рухових дій: ритмопластику, танцювальні рухи, ритмічні рухи, хороводи, ритмічна гімнастика тощо.

Н.Пахальчук [32; 33] досліджує особливості формування естетичного досвіду дітей засобами фізичної культури та пропонує використовувати ритмічні вправи з ботмерівської гімнастики.

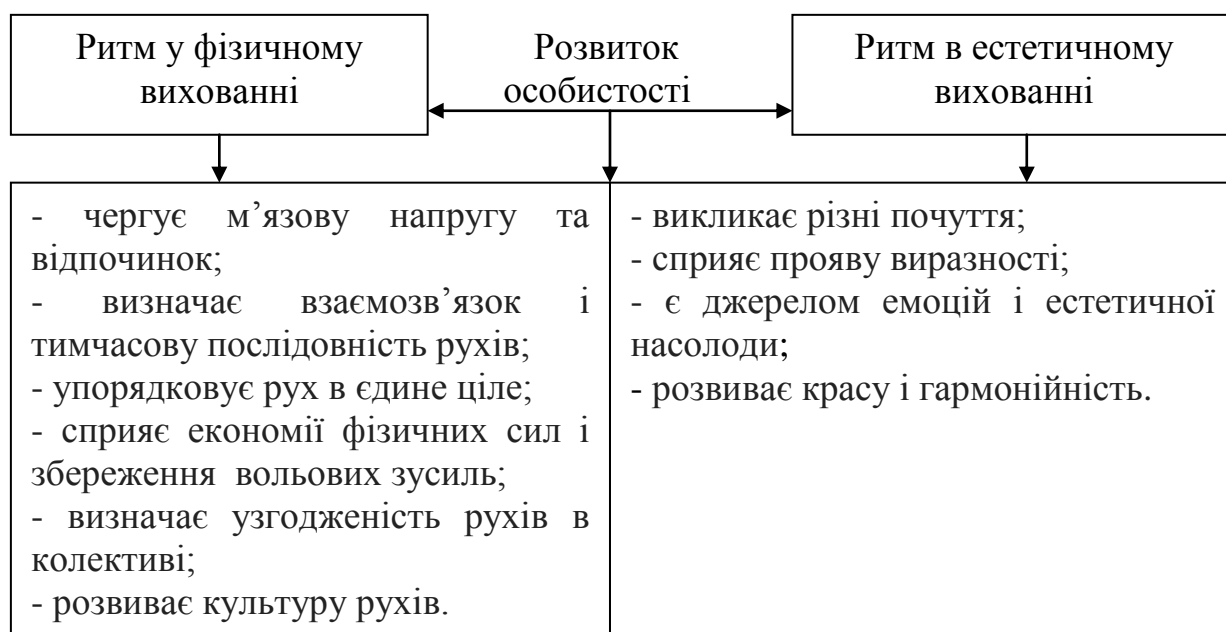

Рис. 1.1. Значення ритму в розвитку особистості.

Музичний ритм, музично-ритмічне почуття та виховання як складові сюжетно-рольової ритмічної гімнастики визначає О.Фролова. Дослідниця визначає, що завдяки ритмічному моделюванню відбувається засвоєння ритмічних еталонів [47, 568-569].

Ритм як базовий елемент фізичного та естетичного виховання досліджує в своїх працях А.Вільчковська [10, 12]. Так, науковець відзначає, що спеціальні музичні твори допомагають стимулювати фізичні, психічні процеси в організмі людини в різних видах діяльності (трудовій, спортивній, навчальній тощо) та «налаштовують» рухову функцію організму на визначений ритм процесу фізичного виховання.

У процесі експериментального дослідження науковцями встановлена теоретична модель [41] розвитку почуття ритму в процесі фізичних та музично-

ритмічних вправ (рис. 1.2). Основним засобом фізичного виховання є рухова активність людини та цілеспрямовані рухові дії (вправи), в яких важливу роль відіграє «відчуття ритму».

Визначимо значення ритму в фізичних вправах за В.Белиновичем [3, 71-72]: ритм сприяє підвищенню працездатності, адже обумовлює фази фізичного напруження та відпочинку; ритмічні рухи викликають позитивні емоції, вони легше автоматизуються; ритм полегшує запам'ятовування опорних структур руху та сприяє створенню проекту рухової дії тощо.

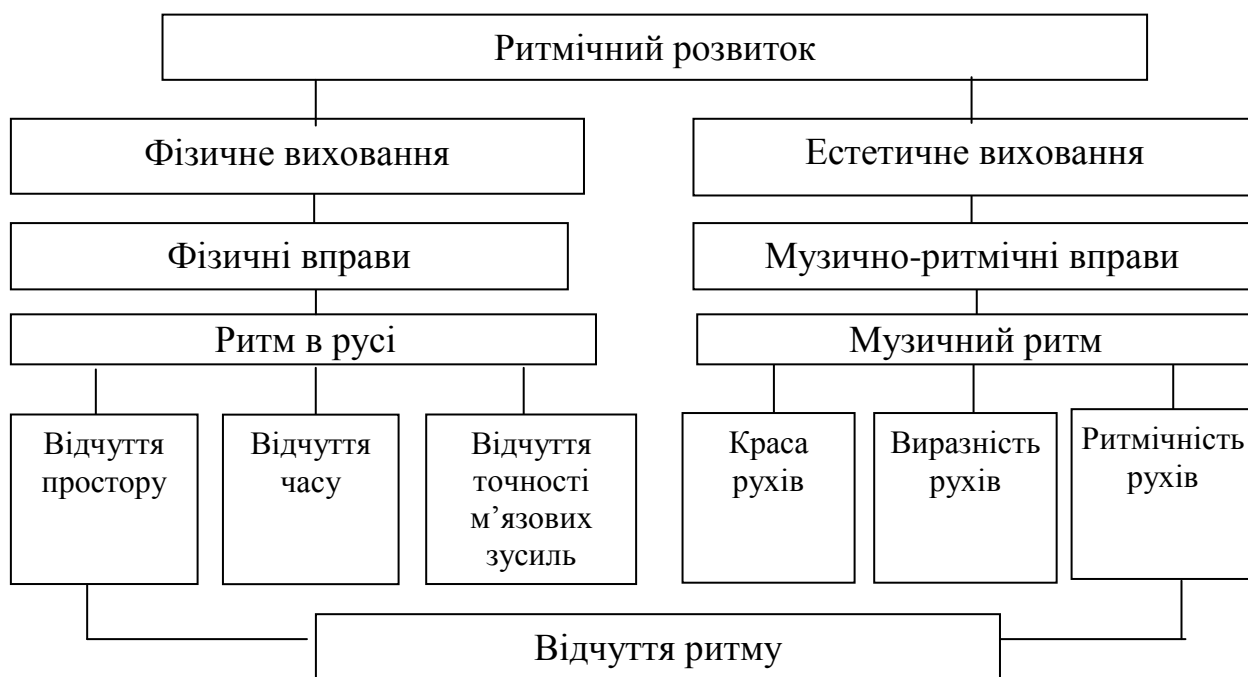

Рис. 1.2. Теоретична модель ритмічного розвитку особистості.

Таким чином, основні функції ритму в естетичному вихованні визначаються красою, виразністю, емоційним впливом, творчим потенціалом. Так, ритм в літературному мистецтві виявляється в засобах слова, в музичному – в звуках, в танцях – в русі тощо. У фізичному вихованні ритм є елементом зовнішньої форми рухів, а в естетичному вихованні ритм виступає як складова частина внутрішнього змісту. Тому кількісні зміни в розвитку особистості виявляються в формуванні відчуття простору, часу, точності м'язових зусиль, якісні – в красі, виразності й ритмічності рухів.

1.3. Стан досліджуваної проблеми в практиці закладів дошкільної освіти

Діагностика досліджуваної проблеми базується на розробленій Т.Ротерс концепції ритму [37-41] як об'єднувальної категорії естетичного та фізичного виховання. Так, суттєвою особливістю розробленої в дослідженні Т.Ротерс концепції є ідея, що ритм виступає невід'ємною частиною гармонійного розвитку. Особистість до свого «я» включає і своє тіло, через яке вона за допомогою фізичних рухів може виразити внутрішні, духовні якості. Фізичні рухи розподіляються в обумовленому просторі і часі, мають свій діапазон і виразність, їм притаманна краса і амплітуда, напрямок та темп, а комплексною характеристикою тілорухів виступає ритм. Він обумовлюється функціональними особливостями центральної нервової системи (І.Павлов, І.Сеченов, О.Ухтомський) та має моторну природу (Б.Теплов, Д.Елькін, Т.Козіна, Н.Огородникова). Головна концептуальна ідея полягає в тому, що з багатьох взаємозв'язків фізичного та естетичного виховання Т.Ротерс виділяє домінуючий компонент – це ритм, через формування якого можна простежити розвиток особистості дитини як фізичний, так і естетичний.

Таким чином, нами був визначений стан ритмічного розвитку дошкільників за такими *критеріями та показниками*:

1. Мотиваційний критерій включає: інтерес до виконання ритмічних та танцювальних рухів з предметами та без предметів, бажання висловлювати власні почуття руховими діями під час прослуховувати музичних та літературних творів.

2. Технічний критерій включає:

– «відчуття простору»: здатність точно і своєчасно змінювати положення тіла в просторі; здатність здійснювати рух в заданому напрямку;

– «відчуття часу»: здатність виконувати рухову дію в заданому темпі; здатність виконувати рухову дію за певний проміжок часу;

– «відчуття м'язових зусиль»: здатність точно та з відповідним м'язовим зусиллям виконати рухову дію.

3. Діяльнісний критерій включає:

– «відчуття ритму»: здатність точно виконувати заданий ритм, здатність змінювати ритм відповідно до зовнішніх умов;

– «відчуття виразності рухів»: здатність утримувати правильну поставу, здатність дотримуватись фізіологічних та естетичних параметрів ходи, здатність виконувати виразно окремі танцювальні вправи.

З метою з'ясування рівня інтересу до виконання ритмічних та танцювальних рухів із предметами та без предметів нами було здійснено опитування дітей дошкільного віку та проведене педагогічне спостереження. З метою з'ясування особливостей проявів власних почуттів руховими діями під час прослуховувати музичних та літературних творів нами створювались педагогічні ситуації. Так, під час самостійної ігрової діяльності дошкільників нами включались музичні твори і зверталась увага на дітей, які починали ритмічно рухатись під музику та характер рухів. Також дошкільникам давались завдання під час повторного прослуховування музичних творів зобразити характер музики тощо.

Дослідження першого критерію дозволив нам зробити висновок, що дошкільникам подобається музично–ритмічна діяльність своєю емоційністю, можливістю висловити свої почуття, підняти настрій. Даний висновок підтверджується результатами опитування: 77,2% дітей подобається виконувати різні види рухів під музику; виконання різноманітних вправ під ритмічну музику викликає в дошкільників почуття радості (54,3%).

Окреслимо діагностичні процедури, які були використані для виявлення особливостей прояву «відчуття простору». Основою методики було діагностування точності підйому руки і ноги відповідно до відтворених педагогом рухів у статичному положенні. Рух діти виконували двічі: спочатку з відкритими, а потім із закритими очима. Різниця між результату виконання завдання з відкритими і закритими очима фіксувалася в протоколі і характеризувала точність відтворення рухів в просторі. Кількісні результати

для зручності педагогічного аналізу були переведені в 5–ти бальну систему оцінки.

Окреслимо діагностичні процедури, які були використані для виявлення особливостей прояву «відчуття м'язових зусиль». Методика визначення відчуття точності м'язових зусиль заснована на тому, що при виконанні визначених рухових дій відбувається напруження м'язів, які беруть участь в роботі. М'язові зусилля визначають також фізіологічне навантаження вправи. Від уміння точно, в потрібний момент, з визначеним зусиллям підняти ногу, зігнути руки, опустити тулуб залежить ефективність виконуваних фізичних вправ і їх естетична виразність. У зв'язку з цим ми оцінювали вміння стиснути динамометр із певним зусиллям.

Аналіз результатів виконання дошкільниками діагностичних процедур представлено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Узагальнені результати діагностики рівнів ритмічного розвитку дітей старшого за технічним критерієм, %

Показники	Рівні		
	високий	середній	низький
<i>«відчуття простору»</i> здатність точно і своєчасно змінювати положення тіла в просторі	14,3	48,6	37,1
здатність здійснювати рух в заданому напрямку	22,8	28,6	48,6
<i>«відчуття часу»</i> здатність виконувати рухову дію в заданому темпі	14,3	25,7	60
здатність виконувати рухову дію за певний проміжок часу	11,4	34,3	54,3
<i>«відчуття м'язових зусиль»</i> здатність точно та з відповідним м'язовим зусиллям виконати рухову дію	17,1	25,8	57,1

Методика виявлення особливостей прояву «відчуття ритму» ґрунтувалася на тому, що дане відчуття є важливою складовою фізичного та естетичного розвитку. Ми перевіряли в дітей вміння відтворювати ритм після запропонованого ритмічного малюнку. Дошкільникам пропонувалося два тести, кожен з яких складався з трьох ритмічних малюнків–завдань.

Перший тест діти виконували стоячи на місці, а другий в ходьбі на місці. Вправи з оплесками включають у себе відтворення запропонованих ритмічних формул в різних поєднаннях тривалості оплесків. Дана серія вправ виконувалася з дотриманням принципу від простого до складного. Так, спочатку потрібно вводити вправи з оплесками на місці, потім крокуючи на місці, а після цього в русі по всій площі спортивної зали.

Окреслимо діагностичні процедури, які були використані для виявлення особливостей прояву «відчуття виразності рухів». Методика оцінки краси постави ґрунтувалася на фіксації як фізіологічного, так і естетичного стану враховуючи, що постава – це перш за все звичне положення утримання тіла, така поза, яка є умовою для здоров'я і життєдіяльності організму.

Методика визначення краси ходи визначалася на підставі поєднання фізіологічних і естетичних параметрів виконання. У протоколі фіксується хода словами «правильно» і «неправильно». Естетичні характеристики – вміння пройти красиво, легко, невимушено, відповідно до естетичних вимог (оцінка «естетично виразна» і «естетично невиразна»).

Методика оцінки виразності рухів передбачала перевірку умінь дитини виразно виконувати окремі танцювальні вправи: крок з підскоком, галоп, крок польки. При цьому дітям потрібно було показати сукупність технічно правильного виконання вправ і здатності проявлять відповідні естетичні почуття. Аналіз результатів виконання дошкільниками діагностичних процедур за діяльнісним критерієм представлено в табл. 1.2.

Співвідношення показників і критеріїв дозволило визначити рівні ритмічного розвитку дошкільників (дод. Б).

Таблиця 1.2

Узагальнені результати діагностики рівнів ритмічного розвитку дітей за діяльнісним критерієм, %

Показники	Рівні		
	високий	середній	низький
<i>«відчуття ритму»</i>			
здатність точно виконувати заданий ритм	11,4	28,6	60
здатність змінювати ритм відповідно до зовнішніх умов	8,6	25,7	65,7
<i>«відчуття виразності рухів»</i>			
здатність утримувати правильну поставу	14,3	31,4	54,3
здатність дотримуватись фізіологічних та естетичних параметрів ходи	8,6	40	51,4
здатність виконувати виразно окремі танцювальні вправи	11,4	40	48,6

Проведені дослідження дають підставу для висновку про недостатній рівень ритмічного розвитку дошкільників, що потребує корекції в плані його підвищення. Для проведення експериментального дослідження було визначено контрольну та експериментальну групи. З експериментальною групою були впроваджені визначені педагогічні умови.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ФІЗИЧНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

2.1. Організація фізкультурно-оздоровлювальної діяльності за С.Реутським

Оздоровлення дітей дошкільного віку – є важливою проблемою сьогодення. На слушну думку науковців [5; 11; 15; 16; 24 та ін.], заняття з фізкультури як основна форма фізичного виховання дошкільників містить у собі потужні освітні, оздоровчі та виховні можливості.

Розглянемо особливості організації фізкультурно-оздоровлювальної діяльності дітей за С.Реутським [36]. Фізкультура, на думку педагога-практика, не просто фізичне навантаження, вдосконалення фізичних здібностей. Освіта людини повинна проходити одночасно в руховому, емоційному, інтелектуальному та естетичному напрямках. Фізкультура «про інше» – це привід знаходити, налагоджувати зв'язок між людьми; осягати зв'язок між предметами і явищами; проявляти внутрішні цінності дитини і для неї самої, і для оточення. За допомогою фізичної культури можливе усвідомлення себе і світу. Так, з дошкільниками експериментальної групи було використовувати «метод рухових задачок», коли перед дитиною або групою дітей ставиться певна пропозиція, яку потрібно вирішити (дод. В).

С.Реутський запропонував етапи проведення фізкультурного заняття. Так, I етап спрямований на встановлення довіри між учасниками, підвищення інтересу, активізації уваги. Педагог-практик запропонував серію вправ «Хлоп-шльоп-топ» як ритмічні композиції з ведучим. Завдання дітей – повторювати рухи за педагогом, який то прискорюється, то сповільнюється, проте без словесного супроводу. Наведемо приклад вправ: 1 – ляскати в долоні; 2 – ляскають по ногам. Потім можна ускладнити: 1 – ляскати в долоні; 2 – ляскають по ногам; 3 – тупають однією ногою; 4 – тупають іншою ногою. Поступово можна включати в ритмічні вправи все тіло. На цьому етапі також можна використовувати вправи зі спільним руховим акцентом: 1-3 – обертання

руками, 4 – оплеск руками (спільний вигук, певний рух тілом, тупнути ногою тощо). Замість акценту можна робити паузу на якийсь рахунок.

2 етап роботи з умовною назвою «розтяжка як робота на протилежності». Так, змістом цього етапу є серія завдань, що вимагають прояву протилежних якостей (динамічні – статичні, з розплющеними і закритими очима, індивідуальні – групові, рухи швидкі – повільні тощо). Також з дітьми доцільно використовувати вправи на тренування збалансованості процесів гальмування і збудження через гру «Замри – відітри», яка включається в різні види діяльності. Змістом гри є рухові дії, які виконують діти, а педагог, не домовляючись з дітьми, говорить «замри», «відітри». Після слів «відітри» діти мають продовжувати виконувати попередню дію, якщо педагог не змінив її. Загальний рух дітей не має бути швидким, оскільки учасники мають прагнути не стикнутись один з одним та не зачепити інших.

Варіанти рухових дій: ходьба і повільний біг то в один, то в інший бік (по колу); зустрічний біг (наприклад, хлопчики назустріч дівчаткам або діти з сірими очима біжать в один бік, а усі інші – в іншу тощо); вільний біг (тільки не по колу); біг парами, трійками, по-різному тримаючись один за одного; зустрічний і перехресний біг по різних траєкторіях; те ж саме, тільки команди по сигналу міняються місцями.

3 етап – тест на готовність. Дається завдання, що складається з декількох різноманітних дій, які дитина повинна зрозуміти із слів (чи з мінімальним показом), запам'ятати, виконати і співвіднести зроблене із запропонованим. Перевіряється ланцюжок: сприйняв – зрозумів – запам'ятав – зробив – співвідніс.

С.Реуцький також запропонував використовувати з дітьми зверобатику, яка полягає у виконання рухових дій незвичним способом пересування (в положення «ведмедя», «павучка», «черепачи» тощо, в незвичних умовах). Наведемо приклади завдань у зверобатиці:

1. «Кішці» та «собаці» треба розійтися на гімнастичній дошці, не втративши рівноваги. Дошка спочатку лежить на підлозі, потім підведена.

2. Треба разом «колодою» прокотитися по доріжці з матів або по підлозі, тримаючись за руки і не заважаючи один одному.

3. Разом «павукам» плечем один до одного переносити великий циліндр м'якого конструктора.

4. Серія завдань «Звірячі союзи»: пройти маршрут «бутербродом» (знизу повзе черв'ячок по підлозі, зверху йде ведмедик) тощо.

5. «Хворі звірі»: пересуватись, не спираючись на хвору руку або ногу.

6. «Вправи на дружбу»: пересуватись командою.

У зверобатиці можна використовувати різні предмети: палиці, м'ячі, обручі тощо. Також, необхідно дотримуватись правил безпеки та правильно падати. На думку, С.Реутського безпека можлива за умови дотримання трьох правил: спокій та врівноваженість; вміння попросити допомогу; думати про інших. Визначені прийоми роботи, на думки С.Реутського, сприятимуть включенню дітей в загальний ритм, набуттю умінь підлаштовуватись під інших і твердо відстоювати своє; самостійно імпровізувати і виконувати завдання під керівництвом іншого; робити щось швидко і активно, а також швидко загальмувати і зупинитися; зосередитися і внутрішньо зібратися, виконуючи вправу, в той же час бачити інших навколо себе і не заважати їм.

2.2. Використання перкусії тіла (body percussion), ботмерівської гімнастики в роботі з дошкільниками

З дошкільниками експериментальної групи були використана робота з розвитку перкусії тіла. Так, діти відтворювали різноманітні ритми з використанням різних частин тіла (прогладжування або стукіт грудей, стегон тощо). Заняття були спрямовані на стимуляцію фізичних, розумових, естетичних здібностей дітей. З дошкільниками були використані чотири основні звуки (в порядку від найнижчого до найвищого): кроки ногами по підлозі або резонуючій поверхні (stomp); оплески долонями по стегнах по черзі або одночасно (patsch); ляскання в долоні (clap); клацання великим і середнім пальцями (click). Визначені рухові дії були поєднані з паузами та

звуківідтворенням типу «с-с-с», «жух», «дін-дін-дон», «ух», «бур-р-р» тощо (рис. 2.1, дод. Е). На слушну думку дослідників [39; 50; 53; 55], коли людина використовував все тіло для відтворення музичних фігур, то відбувається стимуляція лівої й правої пікулі головного мозку.

У виконанні вправ з перкусії тіла були використані фронтальний (створення загального ритму), груповий (відтворення частини цілісного ритму) та індивідуальний спосіб організації дошкільників. Практикуючи перкусію тіла вдосконалюється відчуття руху та м'язової сили, координація та рівновагу, покращується концентрація, пам'ять і сприйняття; зменшується тривожність у соціальних взаємодіях. З дошкільниками були проведені серія ігор «Барабанне коло без барабанів» («Drum circle without drums»).

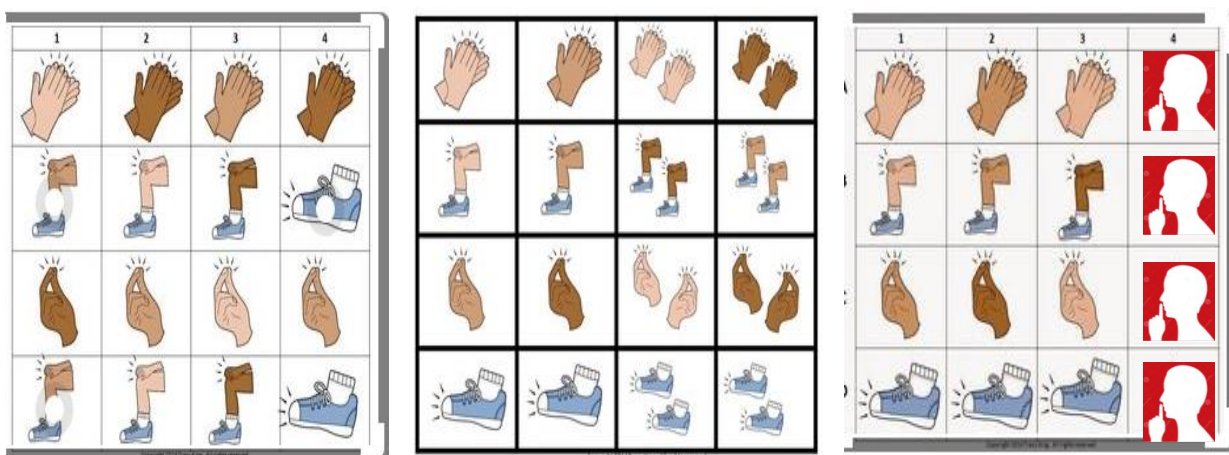

Рис. 2.1. Приклади карток для виконання вправ із перкусії тіла.

Також з дошкільниками були використані елементи ботмерівської гімнастики : вправи з предметами «Коло друзів», «Гра з м'ячем» та ін.; ритмічні рухалки без предметів «Сонце, повітря, вода», «Ритмічний батл» та ін.; вправи на розслаблення «Купол», «Водоспад», «Промені»; вправи з бігом, стрибками, хороводи тощо.

Ботмерівська гімнастика ставить перед собою два основних завдання [8; 9; 28; 33; 55 та ін.]:

1. Це фізичне виховання відповідно до вікових особливостей розвитку індивідуума. Пропоновані вправи повинні бути адекватними до свідомості дитини, її сприйняття й фізичних можливостей. Вони мають підтримувати

процеси становлення психічної й фізичної організації, що відбуваються саме в цьому віці.

2. Велике значення має художній розвиток людського тіла. Гімнастика – це не лише засвоєння певних технічних навичок. Її головне завдання – одухотворити дитину, її художній смак і почуття.

Під час виконання вправ діти можуть ритмічно промовляти вірші типу:

Йшли індики на музики,
 Повзували черевики,
 Пов'язали ще й краватки
 Та пішли собі із хатки.
 Рипу, рипу черевики —
 Йдуть індики на музики.

Після опанування ритмічних вправ на третьому етапі формування рухових дій з дошкільниками були використані музичні інструменти серії «BOOMWHACKERS» (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Приклади хроматичних та діатонічних дзвіночків та діатонічних труб для роботи з дошкільниками

Таким чином, переваги впровадження ритмічних вправ з ботмерівської гімнастики та перкусії тіла з дошкільниками полягають у можливості використовувати їх в будь-якій формі фізкультурно-оздоровлювальної діяльності без музичного або фізкультурного обладнання, відсутність конкуренції та змагального елемента, успіх у вправах не залежить від попереднього рухового досвіду, створення позитивних емоцій, прилучення до сфери краси і творчості, розвиток відчуття ритму.

2.3. Активізація рухової творчості дітей

На заняттях з дошкільниками нами було використано експериментування як особливу форму пошукової діяльності, в якій виникають і розвиваються нові мотиви особистості, що лежать в основі саморозвитку дітей [6; 18; 31; 52]. До рухової творчої експресії відносяться рухові інсценування. Вони будуються на простих життєвих ситуаціях, сюжетах народних казок, дитячих літературних творах і розігруються без попередньої підготовки. Призначення рухових інсценівок полягає в тому, щоб викликати в дитини відповідний емоційний відгук, допомогти увійти в уявну ситуацію, побачити і зрозуміти образ іншого (новий «образ Я»), вести руховий діалог через мову жестів, міміки, поз.

До рухової творчої експресії відносяться також заняття з картинками, загадки, відповіді на які можуть бути подані за допомогою рухів. Діти показують дії, зображені на зображенні, оживляють їх, оновлюють знайомий рух новими структурними частинами. Виникаючі при цьому позитивні емоції спонукають багато разів повторювати одну і ту ж вправу, комбінувати її варіанти.

Прикладами таких завдань можуть бути: пошук і показ рухів для незвичайної (казкової) ситуації; пошук і показ рухів на уявну тему (діти показують, як робили зарядку, стрибали через канавку тощо); пошук аналогів руху (діти вигадують і показують рухами якомога більше інших, схожих з основним за істотними ознаками); пошук протилежного руху (діти вигадують і показують рухи, протилежні запропонованим); рішення рухових парадоксів (діти знаходять спосіб дій в завданні, яке не піддається практичного вирішенню, наприклад, пройти по піднятій мотузочці тощо).

Ефективність реалізації поставлених завдань фізичного розвитку дітей дошкільного віку багато в чому залежить від наявності раціонального предметно-ігрового середовища в закладі дошкільної освіти [13; 16; 17; 20; 27]. Саме нестандартне фізичне і ігрове обладнання дає можливість виявляти цікавість до рухової активності та реалізації взаємодії фізичного та естетичного виховання. Використання нестандартного обладнання сприяє формуванню

опорно-рухового апарату, розвитку рівноваги, координації рухів, загальної та дрібної моторики обох рук, розвиває фізичні якості, формує естетичні вподобання та смаки. Так, в пізнавальному центрі можуть розташовуватися дидактичні ігри та посібники: «Я знаю 5 назв рухливих ігор зі стрибками» (з використанням мовних вправ та літературного мистецтва); «Спортивні пам'ятки рідного міста» (із завданнями на картках); «Збери картинку зі спортсменом» (робота з пазлами); «В країні Здоров'я» (шансовий гра на удачу кубиком) тощо.

У центрі дитячої творчості розміщені альбоми-розмальовки «Спортивні змагання», «Спортсмени», ігри-вправи для самостійної та спільної діяльності дітей з вихователем «Домалюй спортивний предмет», «Якої деталі не вистачає» тощо. В центрі конструювання – схеми зразків будівель спортивних будівель і споруд з урахуванням віку дітей.

У мовному центрах старшого дошкільного віку є гра «Книговидання», де зібрані матеріали для створення книг-саморобок дітьми «Ми любимо фізкультуру», «Як ми ходили в похід» та ін. Оформлено альбом: «Закінчи прислів'я про користь фізкультури», «Докажи слівце», «Підбери риму», «Склади розповідь про улюблений вид спорту» (за схемою, по картинках, по опорним словами), «Встав пропущену букву в назву виду спорту», «Склади спортивне слово із складів», посібник «Чудодерево», на якому можуть бути розміщені «спортивні» слова, колекції картинок з фізкультурним обладнанням, тематичні альбоми про відомих спортсменів земляків, алгоритми створення текстів реклами про спортивне обладнання тощо.

Нетрадиційний інвентар, виготовлений нами, був використаний в естетичному вихованні дошкільників. Наприклад, ігровий посібник «Хвиля» (дод. Е) передбачає розширення індивідуального рухового досвіду дитини, сприяє збагаченню предметно-просторового середовища, трансформованого за допомогою заміщень габаритного спортивного обладнання на більш просте і доступне, допомагає створити естетично збагачене середовище.

Наприклад, з ігровим інвентарем «Хвиля» були використані такі твори «Дощ і веселка» С.Прокоф'єва, «Дощик» Г.Свірідова, «За вікном дощ» В.Волкова, «Гроза» А.Гедіке, «Дощик» В.Косенка, «Накрапає дощик» С.Фейенбурга (музичне мистецтво); «Дощ іде пішки» Д.Куровського, «Дощ іде» Н.Забіли, «Дощик» Олександра Олеся, «Дядько дощ» Д.Павличка, «Ідуть дощі» М.Познанської, «Без дороги ходить дощ» Є.Гуцала (твори літератури). Також можна використовувати нетрадиційний інвентар для створення фізкультурних казок та використовувати будь-який вид інвентарю для конструювання за Л.Бейбою [2] (дод. Ж). Наведемо приклади такого інвентарю (дод. З).

Також з дітьми можна використовувати рухові казки як систему фізичних вправ, об'єднаних однією сюжетною лінією, спрямованих на вдосконалення рухових умінь і навичок, прищеплення любові до літературного мистецтва, ритмічного розвитку дошкільників. Орієнтовна структура фізичного заняття з використання рухової казки подана в дод. К.

В процесі експериментальної роботи нами були використані твори мистецтва в різних частинах рухових казок. Наприклад, до серії казки «Пригоди в Країні квітів» були використані такі твори: «Дзвіночки» М.Заморока, «Біла лілія», «Перша фіалка» Н.Ракова, «Перший пролісок» М.Степаненка, «Підсніжник» П.Чайковського (музичне мистецтво); «Осінні квіти», «Півонії та ромашки» О.Шовкуненко, «Маки цвітуть» М.Приймаченко, «Польові квіти», «Жоржини», «Півонії» К.Білокур (образотворче мистецтво); «Медунка» М.Сингаївського, «Квіти», «Проліски» Н.Забіли, «Здивовані квіти», «Польові дзвіночки» Л.Костенко; «Конвалії», «Квіти» У.Кравченко; «Весняні квіти» Олени Пчїлки; «Конвалії», «Барвінок» М.Познанської (твори літератури).

Готові рухові казки були використовуватися в якості ранкової гімнастики, а також в якості рухливих ігор на прогулянці. У кожній казці є своєрідна «мнемотабліця» рухів, за допомогою якої діти знайомляться з назвою вправи та її виконанням. Вихователь розповідав сюжет казки, діти експериментальної

групи відтворювали її зміст раніше вивченими знайомими рухами, як єдиний руховий комплекс. Увага дітей прикута не лише до форми, але й до змісту казки та якісному, емоційному виконанню вправ. Тут дітям надається більше можливостей проявити свою рухову творчість, більш повно передати почуття і емоції, які відчуває персонаж казки. Для цього дуже важливо освоїти навички більш точного і детального вибудовування рухових образів, використовувати їх, показуючи своєрідну манеру емоційно-пластичної виразності і перетворення.

В дод. Л наведені етапи створення казки за методикою Л. Шапіро (збірка педагогічних казок). В розробці методики навчання дітей руховим діям необхідно враховувати як вітчизняний, так і зарубіжний досвід роботи. Тому нами були проаналізована платформа «PE Central» [54] та дібрані найбільш доцільні, на нашу думку, ігрові ситуації з метою розвитку рухової творчості дошкільників. Наведемо приклад ігрової ситуації «Погодуйте жабенят» з авторським удосконаленням (дод. М).

Таким чином, нагальною потребою сьогодення є підвищення рівня рухової активності дошкільників. Використання ігрового підходу до організації фізкультурно-оздоровлювальної діяльності в ЗДО, на нашу думку, сприятиме формуванню позитивної рухової мотивації в дітей дошкільного віку, ритмічному розвитку та формуванню естетичних компонентів фізичної культури особистості.

2.4. Динаміка ритмічного розвитку дітей старшого дошкільного віку (за результатами експериментальної роботи)

З метою перевірки дієвості упровадження визначених нами педагогічних умов нами був проведений підсумковий етап експерименту на основі визначених критеріїв та показників (п. 1.3). Нами проводились комплекс діагностичних процедур (див. п.1.3) для з'ясування рівня ритмічного розвитку дітей старшого дошкільного віку.

Так, методика визначення почуття часу ґрунтувалася на тому, що відчуття часової включає в себе тривалість рухів і темп виконання вправ.

Тривалість вправ в цілому (бігу, стрибків зі скакалкою тощо) визначає величину впливу вправ на організм. Зміна темпу музики впливає на зміну структур рухів. Так, перехід темпу у вправах з помірнього на швидкий призводить до переходу з кроку на біг.

З урахуванням даних теоретичних положень ми діагностували в дітей вміння точно відтворювати задану тривалість бігу на місці в середньому темпі. Методика визначення почуття музики ґрунтувалася на діагностиці вміння дітей висловлювати власні почуття при сприйнятті музики і відображати їх в русі. Так, дітям пропонувалося чотири музичних фрагмента різного змісту на підставі яких вони повинні описати словами ті уявлення і почуття, які викликає ця музика тощо. З метою визначення рівня розвитку діяльнісного критерію і відповідно «відчуття ритму» дітям було запропоновано відтворити певний ритмічний малюнок (дод. Н). Після опрацювання діагностичних даних та співвіднесення отриманих результатів, нами була визначена позитивна динаміка змін показників в дітей експериментальної групи (рис. 2.3).

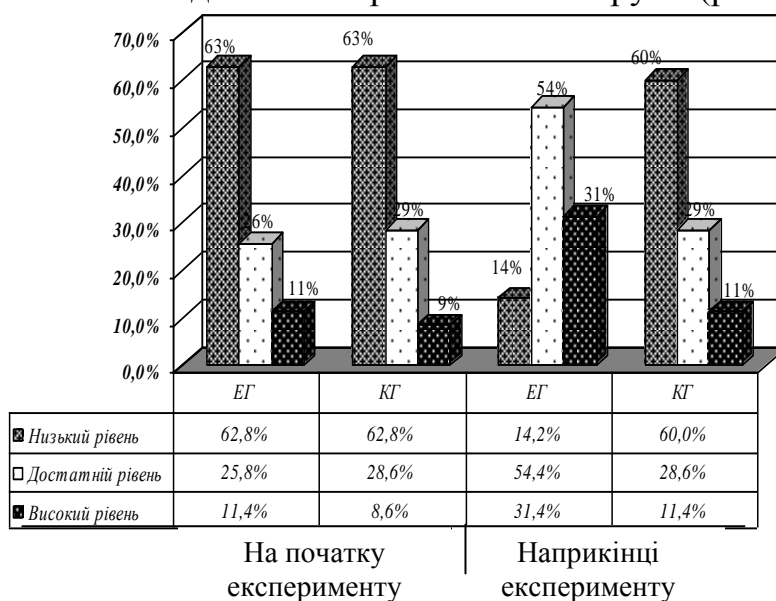

Рис. 2.3. Динаміка ритмічного розвитку дітей старшого дошкільного віку контрольної та експериментальної груп.

Дані проведеного дослідження дають змогу констатувати, що визначені педагогічні умови забезпечення взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання є дієвими та ефективними.

ВИСНОВКИ

На підставі теоретичного аналізу визначено основи взаємозв'язку естетичного та фізичного виховання: цілісне формування особистості продиктоване спільними цілями фізичного і естетичного виховання, які передбачають духовний і фізичний розвиток людини, її прагнення до вдосконалення та ідеалу; розв'язання спільних завдань фізичного та естетичного виховання передбачає оволодіння спеціальними знаннями, формування естетичних та рухових якостей особистості, розвиток її здібностей, творчості і активності, збагачення емоційної сфери; основними спільними засобами фізичного та естетичного виховання виступають природа, оточуюче середовище, музика і більшість видів мистецтва, а також їх поєднання і взаємодоповнення.

У фізичному вихованні під почуттям ритм розуміють здатність точно відтворювати заданий ритм рухової дії або адекватно варіювати його в зв'язку зі зміненими умовами. Якщо дитина може точно відтворити напрямок, швидкість, частоту рухів, тоді дошкільник може правильно розставити акценти – своєчасно здійснювати зусилля і прискорення. Почуття ритм дозволяє точно визначити мінімальна зміна темпу рухів і відтворити його в наступних спробах. В естетичному вихованні почуття музичного ритму включає всі аспекти часової організації музики. З одного боку, воно охоплює загальні особливості музичного твору (темп, метр, структуру), а з іншого – характерні співвідношення тривалості й звуків. Відчуття ритму впливає на виховання певних ритмічних навичок, усвідомлення естетичної виразності ритму як елемента мистецтва.

У процесі дослідно–експериментальної роботи були виділені критерії (мотиваційний, технічний, діяльнісний), показники та рівні ритмічного розвитку дошкільників. Результати обстеження засвідчили про наявність більшої кількості дітей з низьким (62,8%) та середнім (25,8%) рівнями. В процесі експериментального дослідження нами були визначені такі педагогічні умови:

1. Організація фізкультурно-оздоровлювальної діяльності за С.Реутським.
2. Використання перкусії тіла (body percussion), ботмерівської гімнастики в роботі з дошкільниками.
3. Активізація рухової творчості дітей.

Сьогодні, як ніколи, особливої актуальності набувають заходи зі створення та використання ефективних форм, методів, прийомів естетичного та фізичного виховання дітей, що підвищують резервні можливості організму. Так, з дошкільниками була організована фізкультурно-оздоровлювальна діяльність за С.Реутським: розв'язання рухових задачок, звербатики, серія вправ «Хлоп-шльоп-топ», ігри «Замри – відімри» тощо. З дітьми експериментальної групи були використані такі методичні прийоми: педагог формулює мету (кінцевий результат рухової діяльності), а засоби (за допомогою чого) й шляхи (як, яким чином) її досягнення діти знаходять самі; педагог зазначає шлях, діти самостійно формулюють мету, обирають засоби щодо її досягнення; педагог зазначає засоби, діти самостійно знаходять шляхи, формулюють мету «авторської» рухової дії.

Таким чином, в процесі організації фізичного виховання особистості необхідно враховувати принципи краси та гармонії, вчити дітей отримувати задоволення від рухової активності та виконання фізичних вправ. З цією метою педагогу доцільно використовувати елементи ботмерівської гімнастики та вчити перкусії тіла. Використання нестандартного обладнання в роботі з дітьми експериментальної групи сприяло підвищенню інтересу до занять фізичною культурою; забезпеченню активної рухової діяльності дітей на протязі всього дня; формуванню рухових якостей та рухові вміння; підвищенню моторної щільності фізкультурно-оздоровлювальних заходів; розвитку уявлень про предмети навколишнього світу, прищепленню любові до музичного мистецтва та творів літератури.

Виготовляючи обладнання, ми дотримувались дотримуватися наступних правил: відповідності гігієнічним і технічним вимогам, матеріал повинен привертати увагу дітей, формувати їх естетичний смак, обладнання повинно

бути в доступному місці для активності дітей. Також використовувалась рухова казка, яка складалась із наступних компонентів: загальнорозвивальні вправи; рухові вправи (різні види бігу і ходьби); рухливі ігри; пальчикова гімнастика; комплекси масажу і самомасажу; ігри на розвиток уваги; вправи для корекції зору; вправи на розвиток дихання; вправи на координацію руху і рівноваги; ритмічна гімнастика; комунікативні ігри, музично-ритмічна діяльність тощо. Дошкільникам експериментальної групи були запропоновані також картки «Спортивне ЛЕГО» як елемент активного відпочинку.

У процесі дослідно-експериментальної роботи увага бала звернута на організацію експериментування зі способами виконання рухів, що дало можливість дітям самостійно вибрати рухові рішення. Розвивальний ефект такого навчання дуже значний – у дітей формується більш високий рівень загальних рухових здібностей, що дозволяє дитині застосовувати відомі способи виконання рухів в різних ситуаціях; знаходженню нових способів рухових дій за допомогою проблемно-рухових завдань та ситуацій, дошкільники за умови засвоєння техніки фізичної вправи можуть звертати увагу на естетичні парламенти руху.

У процесі дослідно-експериментальної роботи на підсумковому етапі нами встановлені підвищення показників ритмічного розвитку дітей експериментальної групи (високий рівень підвищився з 11,4% до 31,4%, достатній рівень – з 25,8% до 54,4%; водночас низький рівень знизився з 62,8% до 14,2%). Відповідно до здійсненої обробки даних у контрольній групі спостерігається несуттєва динаміка змін: високий рівень виявили 11,4%, порівняно з 8,7%, достатній рівень не зазнав змін – 28,6%, низький рівень – 60% порівняно з 62,8% дітей. Отримані результати засвідчують, що визначені завдання дослідження реалізовано, мету досягнуто.

Проблеми взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання особистості потребують подальшого вивчення та дослідження. Зокрема, дослідження проблеми врахування народних традицій у процесі ритмічного розвитку дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арефьев В.Г. Основы теории та методики фізичного виховання : підручник / В.Г. Арефьев. – Кам'янець-Подільський : ПП Буйницький О.А., 2011. – 368 с.
2. Бейба Л. Від руху до здоров'я. На допомогу вихователям дитячих садочків, вчителям молодших класів та батькам / Л.Бейба. – Дрогобич : КОЛО, 2000. – 40 с. : іл.
3. Белинович В.В. Обучение в физическом воспитании / В.В. Белинович. – М. : Физкультура и спорт, 1958. – 262 с.
4. Богініч О.Л. Природа і рух : метод. посіб. / О.Л.Богініч, Г.В.Беленька. – К. : Кобза, 2003. – 192 с.
5. Богініч О.Л. Фізичне виховання дошкільників засобами гри : навч.–метод. посіб. / О.Л. Богініч. – К. : Шкільний світ, 2007. – 120 с.
6. Бойко Ю.В. Пластик-шоу-класик : або з чого починати засвоювати цю технологію в дошкільному навчальному закладі/ Ю.В. Бойко. – Вінниця : Нілан – ЛТД, 2013. – 36 с.
7. Босюк О.М. Взаємозв'язок фізичного і естетичного виховання студентів : матеріали XX наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя / О.М. Босюк. – Тернопіль: ТНТУ, 2017 – С.251
8. Ботмер А. Ботмеровская гимнастика. Педагогические и терапевтические возможности применения / Альхайдис фон Ботмер. – М, 2012. – 135 с.
9. Ботмерівська гімнастика – музика тіла та душі : інформаційні матеріали / укл. Пахальчук Н.О. – Вінниця, 2017. – 40 с.
- 10.Вейнберг Р.С. Психологія спорту / Р.С. Вейнберг, Д.У. Гоуд. – Київ : Олімпійська література, 2001. – 365 с.
- 11.Вільчовська А. Особливості інтеграції музики й рухової діяльності школярів у процесі фізичного виховання / А.Вільчовська // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. – 2019. – № 3 (47) – С. 10–16.

12. Вільчковський Е.С. Інтеграція рухів і музики у фізичному розвитку дітей старшого дошкільного віку : навч.–метод. посіб. / Е.С. Вільчковський, Н.Ф. Денисенко, Ю.М.Шевченко. – Тернопіль : Мандрівець, 2011. – 128 с.
13. Вільчковський Е.С. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. / Е.С.Вільчковський, О.І.Курок. – Вид. 3-тє, стереотип. – Суми : Університетська книга, 2019. – 428 с.
14. Глушак Н. М. Эстетическое воспитание и урок физической культуры / Н. Глушак // Физическая культура в школе. – 1974. – №11. – С. 6–9.
15. Гончаренко А. Стежина до дитини : альтернативна програма підтримки розвитку дитини дошкільного віку / Алла Гончаренко, Наталія Дятленко // Дошкільне виховання. – 2015. – № 3. – С. 12-15.
16. Денисенко Н. Витоки здоров'я дитини : навч.–метод. посіб. / Н.Денисенко, С. Лупінович, А. Михайліченко, Л. Лиходід. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 160 с.
17. Дошкільне тіловиховання. Вплив рухової активності на здоров'я дитини дошкільного віку / авт.–упор.: Л. В. Калуська, З. В. Калуський, М. М. Гуменюк. – Тернопіль : Мандрівець, 2010, 2011. – 184 с.
18. Дошкольное образование: опыт, проблемы, перспективы развития : материалы VI Междунар. науч.-практ. конф. / редкол.: О. Н. Широков и др. – Чебоксары: Интерактив плюс, 2015. – № 3 (6). – 240 с.
19. Ефименко Н. Физкультурные сказки или как подарить детям радость движения, познания, постижения / Н.Ефименко. – Х. : Ранок, 2004. – 64 с.
20. Єрмолаєва Т.М. Історичні аспекти естетичного і фізичного виховання як невід'ємних складових гармонійного розвитку особистості / Т.М. Єрмолаєва // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Ялта: РВВ КГУ, 2009. – Ч. 1. Вип. 23. – С. 90 – 94.
21. Єрмолаєва Т.М. Особливості естетичного і фізичного виховання в історії української педагогічної думки / Т.М. Єрмолаєва // Засоби навчальної та науково–дослідної роботи. – Харків: Основа, 2009. – Вип. 31. – С. 67 – 73.
22. Загородня Л. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. /

- Л.П. Загородня, С.А. Тітаренко, Г.П. Барсуковська. – Суми : Університетська книга, 2011. – 272 с. : іл
23. Закон про дошкільну освіту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://itzo.gov.ua/doshkilna-osvita/normatyvno-pravova-baza-doshkilnoji-osvity>.
24. Клименко В.В. Фізкультура і естетичне виховання / В.В. Клименко, В.Ф. Омельченко. – Київ : Рад. шк., 1987. – 136 с.
25. Комісарик М. Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / М. Комісарик, Г. Чуйко. – Чернівці : Книги – ХХІ, 2013. – 484 с.
26. Круцевич Т. Організація фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми 3-6 років у дошкільних закладах за кордоном / Т.Ю. Круцевич, Н. Пангелова. – К. : Олімпійська література, 2000. – 140 с.
27. Кудрявцев М.Д. Физкультурное образовательное пространство как среда реабилитации и социальной адаптации учащихся / М.Д. Кудрявцев. – М.: АПКиПРО, 2002. – 185 с.
28. Левыкина Л.В. Использование здоровьесберегающих технологий в работе с детьми дошкольного возраста / Л.В. Левыкина, С.С. Чиркова // Дошкольное образование: опыт, проблемы, перспективы развития : материалы VIII Междунар. науч.-практ. конф. / редкол.: О. Н. Широков [и др.]. – Чебоксары : ЦНС «Интерактив плюс», 2016. – № 1 (8). – С. 148-151.
29. Малашенко М.П. Ботмерівська гімнастика – архітектура тіла й натхненник дух / М.П. Малашенко, М.Д. Крилов, А.А. Самохін // Фізичне виховання в школах України. – 2012. – 12 (48). – С. 14-18.
30. Мартиненко О.В. Танцювально-ритмічний комплекс як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку / О.В. Мартиненко // Оптимізація процесу фізичного виховання в системі освіти. – Бердянськ, 2005. – С. 46-48.
31. Москаленко Н.В. Дошкільне фізичне виховання дітей : метод. посіб. / Н.В. Москаленко, З.В. Анастасєва, В.М. Решетилова. – Дніпропетровськ, 2009. – 96 с.

- 32.Музыкально-двигательные упражнения в детском саду: кн. для воспитателя и муз.руководителя дет.сада / сост. Е.П.Раевская и др. – 3-е изд., дораб. – М.: Просвещение, 1991. – 222 с.
- 33.Пахальчук Н. Формування естетичного досвіду дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання / Наталя Пахальчук // Реалізація ідей В. О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи : зб. матеріалів пед. читань. – Вінниця : Ландо ЛТД, 2015. – Вип. 10. – С. 8–11.
- 34.Пахальчук Н.О. Виховання почуття ритму в дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку засобами ботмерівської гімнастики / Н.О. Пахальчук // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал. – Суми : СумДПУ, 2015. – №7 (51). – С. 332-340.
- 35.Покунова В. Сказка и двигательная активность детей дошкольного возраста – спутники здорового образа жизни дошкольников. – Режим доступу: <https://www.maam.ru/detskijasad/skazka-i-dvigatel'naja-aktivnost-detei-doshkolnogo-vozrasta-sputniki-zdorovogo-obraza-zhizni-doshko.html>
- 36.Присяжнюк С.І. Фізичне виховання. Теоретичний розділ : навчальний посібник / С.І. Присяжнюк. – Київ : ЦУЛ, 2019. – 504 с.
- 37.Реутский С. Физкультура про другое, зато обо всем и для всех. От простого к сложному в семье, в детском саду и в начальной школе / С.Реутский. – СПб.: Агентство образовательного сотрудничества, 2006. – Режим доступу: <http://setilab.ru/modules/article/trackback.php/201>
- 38.Ротерс Т. Т. Музично–ритмічний розвиток школярів у взаємодії фізичного і естетичного виховання / Т.Т. Ротерс // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 3. – С. 12–14.
- 39.Ротерс Т.Т. Взаємодія фізичного та естетичного виховання як фактор гуманізації фізичної освіти в школі / Т.Т. Ротерс // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. – Рівне, 1999. – С. 280-283.
- 40.Ротерс Т.Т. Теория и методика развития личности школьника на ритмических занятиях в общеобразовательной школе. – Луганск : Альма матер, 2001. – 279 с.

41. Ротерс Т.Т. Стан ритмічного розвитку школярів у взаємодії фізичного та естетичного виховання / Т.Т. Ротерс // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – Запоріжжя, 2001. – С. 241–245.
42. Ротерс Т. Т. Теорія і методика розвитку особистості школяра у взаємодії фізичного та естетичного виховання: автореф. дис... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Т. Т. Ротерс ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2002. – 40 с.
43. Сараф М.Я. Введение в эстетику спорта : учеб. пособие для ин-тов физ. культ. / М.Я.Сараф, В.И.Столяров. – Москва : Физкультура и спорт, 1984. – 104 с.
44. Сборник педагогических сказок. – М.: МГПИ, 2011. – 136 с.
45. Система роботи з психофізичного розвитку дитини / авт.–упор. В. В. Єфремова. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 160 с.
46. Томенко О.А. Фізкультурна освіта старших дошкільнят: інноваційна технологія : монографія / О.А.Томенко, А.Ю.Старченко. – Суми : ФОП Цьома С.П., 2016. – 154 с.
47. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. / О.Л. Богініч, Н.В. Левінець, Л.В. Лохвицька, Л.А. Сварковська. – К. : Генеза, 2013. – 127 с.
48. Фролова О.О. Вплив лікувальної ритміки на стан здоров'я дитини / О.О. Фролова // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2018. – Вип. 3 К (97). – С. 567-570.
49. Шевченко Ю.М. Фізичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.08 / Ю.М. Шевченко ; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2009. – 20 с
50. Шевченко Ю.М. Фізичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами інтеграції рухів і музики в практиці дошкільних навчальних закладів на сучасному стані / Ю.М. Шевченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 2. – С. 156-161.

- 51.Шевчук А. С. Українські музично–хореографічні традиції як засіб музично-рухового розвитку старших дошкільників : моногр. / А. С. Шевчук. – Фастів : Поліфаст, 2005. – 330 с.
- 52.Шишкина В.А. Движение + движение : кн. для воспитателя детского сада / В.А. Шишкина. – М.: Просвещение, 1992. – 96 с.
- 53.Шиян Б. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б.Шиян. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2001. – Ч. 1. – 272 с.
- 54.Developing Physical Literacy A Guide For Parents Of Children Ages 0 to12 A Supplement to: Canadian Sport for Life. – Режим доступу: https://www.basketball.ca/files/2015-01/developing_physical_literacy.pdf
- 55.Petersson G. Bothmergymnastik / G. Petersson. – Режим доступу: <http://bothmergymnastik.se/>.

Додаток А

Ритм у взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання за Т.Ротерс

Додаток Б**Рівні ритмічного розвитку дітей**

1. Високий рівень (11,4%) притаманний дітям, які характеризуються стійким інтересом до виконання ритмічних та танцювальних рухів з переметами та без предметів; бажанням висловлювати власні почуття руховими діями під час прослуховувати музичних та літературних творів; здатністю точно і своєчасно змінювати положення тіла в просторі й здатністю здійснювати рух в заданому напрямку та виконувати рухову дію в заданому темпі та за певний проміжок часу. Діти можуть співвідносити власні м'язові зусилля із заданою руховою дією та з відповідним ритмом. Дошкільники змінюють ритм відповідно до зовнішніх умов та утримують правильну поставу, виконують виразно окремі танцювальні вправи.

2. Достатній рівень (25,8%) притаманний дітям, які характеризуються інтересом до виконання ритмічних та танцювальних рухів із предметами. Діти висловлюють власні почуття руховими діями під час прослуховувати музичних та літературних творів, проте рухове відтворення частково співпадає із характером музичного та літературного твору. Дошкільники своєчасно змінюють положення тіла в просторі в звичних умовах, проте в змінених умовах втрачають здатність орієнтуватись та відчувати ритм. Діти утримують рівновагу за умови нагадування вихователем та частково виконують окремі танцювальні вправи.

3. Низький рівень (62,8%) притаманний дітям, які характеризуються ситуативним інтересом до виконання ритмічних та танцювальних рухів з предметами та без предметів; діти не виявляють бажання висловлювати власні почуття руховими діями під час прослуховувати музичних та літературних творів; здійснюють рух в заданому напрямку лише за орієнтирами; відчувають утруднення у виконанні рухової дії за певний проміжок часу та неточно дотримуються заданого ритму; дошкільники утримують правильну поставу лише за вказівкою вихователя.

Додаток В**Приклади рухових завдань за С.Реуцьким**

1. Завдання на поєднання фізичних вправ. Наприклад, переклад геометричних схем на мову рухів, також можна ускладнити завдання та додати музичний супровід.

2. Завдання, що виконуються наосліп : тренуємо чутливість і обережність.

3. Робота в парі або малій групі. Наприклад: виконуємо, взявшись за руки, або за ноги, або в зв'язці (мотузок, палиця, обруч).

4. Завдання на творчість та пам'ять. Наприклад, діти стрибають по черзі, проте стрибки не повинні повторюватись.

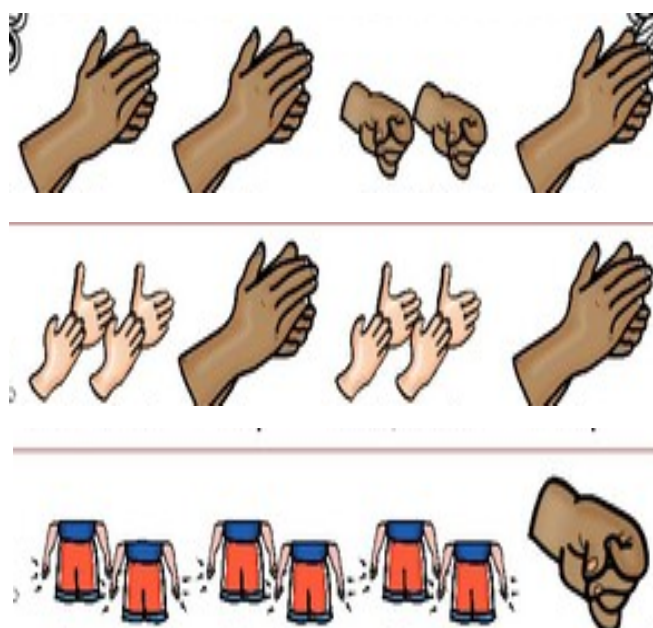
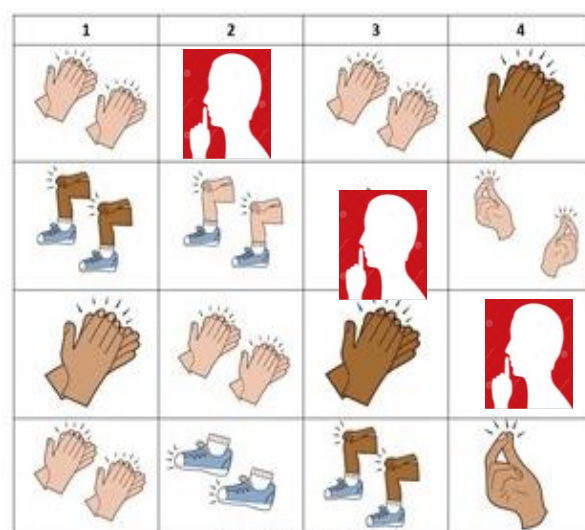
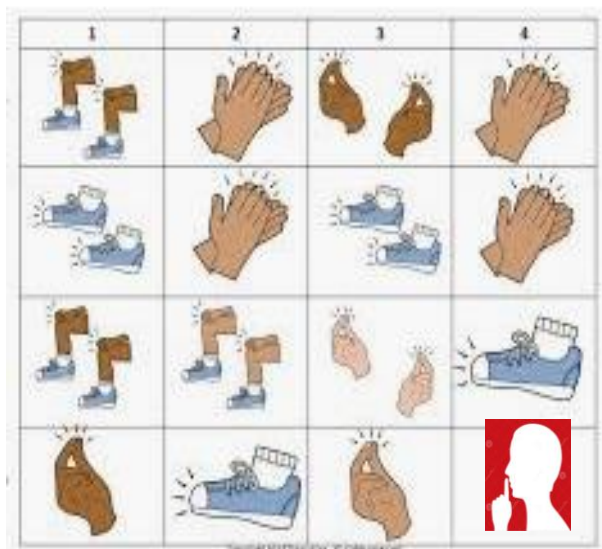
5. Завдання на баланс та жонгливання.

6. «Подорожі»: рухова мандрівка для запам'ятовування послідовності дій; подорожі з подоланням перешкод будь-яким способом; подорожі на взаємодопомогу. Даються такі завдання, які не можливо виконати самотужки, без допомоги друзів.

У «подорожі» є два типи завдань: завдання за зразком і відкриті завдання. Так, якщо «мандрівник» порушить конкретне завдання з чіткими правилами (завдання за зразком), то він повинен повернутись на вихідну позицію. Такі, зазвичай, тільки деякі ділянки маршруту. На інших ділянках допускаються і варіації. У завданнях з відкритим творчим рішенням (це і є рухові задачки) незрозуміло що робити, як робити, а можливих способів рішення багато. Завдання може звучати так: «Необхідно перебраться з цього місця в те місце, не наступаючи на підлогу; закрийте очі й знайдіть один одного, не подаючи сигналів тощо».

Також, «подорожі» можна проходити не за розповіддю педагога, а за схемою. Схеми для подорожей також можна придумувати спільно з дошкільниками. Деякі етапи подорожі можна замінити музичними фрагментами, щоб діти здогадались про особливості рухів за запропонованим твором.

Приклади карток для рухових дій з перкусії тіла

Додаток Е**Особливості використання нетрадиційного ігрового інвентарю «Хвиля»**

«Хвиля» – відріз міцної легкої тканини синього кольору, розміром 8 м на 1,5 м з вишитим малюнків в стилі морського середовища (водорості, корали, рибки). В середині тканини змінний отвір на липучках квадратної форми 3 шт. Цей ігровий посібник може замінити волейбольну сітку, баскетбольне кільце, мішень, довгу скакалку, планку або мотузку.

Використовуючи посібник «Хвиля» в дітей пропадає страх у виконанні таких вправ як навчання стрибків через довгу скакалку, так як діти часто бояться забігти і стрибнути через неї. Скручена в джгут «Хвиля» – це безпечний і легкий спосіб у навчанні стрибків через довгу скакалку. Діти без страху стрибають через неї і навіть виконують різноманітні маніпуляції з посібником.

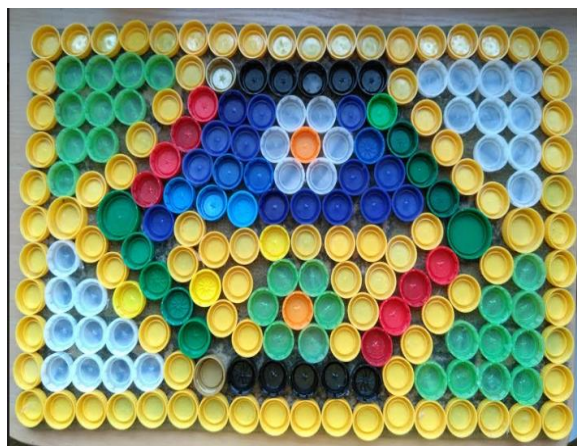
Ігровий посібник «Хвиля» – багатофункціональний. Він використовується як на різних тематичних заняттях з фізичного розвитку («Завзяті моряки», «Пожежні навчання», «В гостях у сніговита»), так і на фізкультурно–оздоровчих святах та розвагах («Пограй зі мною», «Свято чарівниці Води», «В гості до графа Листопад»).

Ігровий посібник «Хвиля» – безпечний і займає мало місця, легко згортається для зберігання, приваблює дітей своєю незвичайною формою, яскравістю фарб, розвиває фантазію і творчість дітей, створює позитивний емоційний комфорт, формує естетичний смак.

Фрагмент методичних карток «Спортивне ЛЕГО»

Приклади нетрадиційного інвентарю та доріжок здоров'я
для створення рухових казок

Орієнтовна структура рухової казки

Мета вступної частини: підвищення емоційного тону дітей, активізація уваги, мотивація діяльності, підготовка організму до фізичного навантаження. Діти виконують вправи на формування правильної постави, зміцнення стопи, координацію рухів, орієнтування в просторі, розвиток уваги. Використовують різні види ходьби, бігу, музично-ритмічні вправи дозволяють підвищити інтерес до заняття, емоційний настрій дітей.

Мета основної частини: тренування різних м'язових груп для формування постави, навчання рухам, виховання фізичних і морально-вольових якостей, вдосконалення всіх фізіологічних функцій організму дитини. В основній частині переходимо до ігрового сюжету. Матеріал розподіляю на кілька занять (знайомимо, закріплюємо, удосконалюємо). Всі вправи виконуються під відповідну музику. Важливо здійснити правильний вибір вправ для всіх груп м'язів. При дозуванні вправ необхідно враховувати рівень підготовленості та індивідуальні можливості дітей.

Мета заключної частина: зниження емоційного і фізичного навантаження, поступовий перехід від збудженого стану в більш спокійний. Зміст: дихальні вправи, які сприяють швидшому відновленню організму і несуть оздоровчий характер; вправи на релаксацію включаю в кожне заняття, необхідно щоб дитина навчилася знімати напругу м'язів після фізичного навантаження, розслаблятися.

Етапи створення рухової казки за методикою Л.Шапіро

1. Починається казка з фрази «Жив-був ...», потім повідомляється ім'я головного героя (його повинно звати не так, як дитину).
2. Потім вводиться в розповідь проблема, з якою головний герой зіткнувся (потрібно описати її з точки зору дитини). Наводиться приклад, який дозволяє уявити проблему в ще більшому масштабі.
3. Тепер в оповіданні повинен з'явитися «помічник» (але не казковий персонаж), який переживає за вирішення цієї проблеми дитиною.
4. Пропонується позитивний і реалістичний вихід з положення.
5. Пропонується другий спосіб вирішення проблеми.
6. Пропонується дитині по-новому поглянути на саму проблему.
7. Вигадується реалістичний конфлікт, ситуація, з якою герой зіткнувся в реальному житті.
8. Нехай персонаж знайде якесь рішення, впорається з проблемою і проявить оптимізм.
9. Потрібно скласти розв'язок конфлікту і вивести мораль історії.

Наведемо приклад казки «Веревливі пальчики» [43]:

«Жив-був один хлопчик: була у нього розумна голова і дуже сумні очі та пальчики, які вміли розмовляти. Пальчики завжди говорили: «Не вмію, не хочу, не знаю, не люблю, не можу». І нічого в них не виходило. Ось потрібно надіти рукавички на вулицю або вимити руки після прогулянки, а пальчики все своє твердять: «Не вмію, не хочу, не знаю, не люблю, не можу». І ходив хлопчик завжди замурзаний, голодний і змерзлий. Подумала розумна голова і каже: «А давайте спробуємо: не будемо говорити «не». Постаралися пальчики – і вийшло у них: «Вмію, хочу, знаю, люблю, можу». І очі у хлопчика стали веселі. Адже якщо розумна голова думає, пальчики все вміють, то очі завжди посміхаються».

Приклад ігрової ситуації «Погодуйте жабенят»

Опис ідеї. Так, діти стоять всередині обручів з м'ячем. Обруч – це озеро, де живуть жабенята. Навколо обруча розташовані кольорові кола (це мухи). За сигналом вчителя («час годувати жабенят») діти починають відбивати м'яч на кожному колі не менше 5 разів, потім переходять на інше коло. В цій вправі можна використати прийом «розширення фокусу бачення навколишнього» та формувати емоційно-позитивне ставлення до естетико-виразних об'єктів та явищ навколишньої дійсності. З дітьми можна згадати казку «Чому жабка зелена» та придумати останній рядок катрену типу:

Жабка привітно сказала: «Кве-кве!

Сонце сьогодні ну дуже пече».

Стриб під листочок, стриб у водичку,

Також при виконанні загальнорозвивальних вправ можна запропонувати дітям створити озерну симфонію «Як жабки співають».

Додаток Н

Варіант ритмічного малюнка до тестів з оплесками за Т.Ротерс

Тест 1	1	рахунок	1	2	3	4
		оплески	+	++	+	
	2	рахунок	1	2	3	4
		оплески	++	+		+
	3	рахунок	1	2	3	4
		оплески	+		+	++
Тест 2	1	рахунок	1	2	3	4
		оплески	+	++	+	++
	2	рахунок	1	2	3	4
		оплески	+	++	++	+
	3	рахунок	1	2	3	4
		оплески	++	++	+	+